

Posudek na diplomovou práci

DANIEL VANĚK

ŽIDOVSKÉ OSÍDLENÍ V CHRUDIMI A OKOLNÍCH OBCÍCH

Předložená diplomová práce se řadí ke studiím, v nichž se studenti hebraistiky i dalších oborů na FF UK věnují zpracování dějin Židů v českých zemích z hlediska demografie a hmotné kultury. Tato práce tak navazuje zvláště na ty, které se zabývají významem dochovaných památek židovského osídlení – židovských hřbitovů, synagog a dalších objektů v bývalých židovských ulicích nebo čtvrtích –, ale i archivními prameny, především soupisy židovského obyvatelstva. Z oblasti Chrudimska sem patří jmenovitě bakalářská a diplomová práce L. Petrusové o tamějších židovských hřbitovech, obě předložené a obhájené na katedře archivnictví a pomocných věd historických. Poznamenávám, že právě údaje z náhrobních nápisů, zkompletované s archivními dokumenty, jsou ve většině případů hlavním zdrojem informací ke zpracování historických a demografických studií.

Daniel Vaněk přistoupil ke svému tématu z opačné strany. Jak uvádí v úvodu ke své diplomové práci. Jeho cílem bylo vytvořit ve stylu „Stolpersteine – kamenů zmizelých“ připomínku těch „obyvatel Chrudimi, jejichž osudy se váží ke konkrétním místům a domům a kteří se podíleli na podobě a prosperitě tohoto města“ (s. 7). Mapuje tak období židovského osídlení Chrudimi od poloviny 19. století až do konce 2. světové války a tam, kde bylo možné zjistit informace o přeživších a jejich potomcích, dovádí jednotlivé osudy domů a jejich obyvatel až do současnosti.

Tomuto cíli výzkumu je podřízena struktura předložené diplomové práce, která má tři hlavní kapitoly, následující po úvodních stránkách s charakteristikou tématu, jeho dosavadního zpracování, pramenů a literatury. Kapitola „Židé a město Chrudim“ (s. 9-15) shrnuje historii Židů na Chrudimsku a v samotném městě, které (jakožto královské město) bylo Židům až do emancipace zapovězeno; k základním historickým faktům autor připojuje charakteristiku sociální struktury židovské menšiny a její kulturní ráz. V otázce sociálního složení autor zdůrazňuje významný podíl chrudimských Židů na ekonomickém vývoji města, obchodní a podnikatelské aktivity na jedné straně a na druhé působení příslušníků svobodných povolání. Význam obou těchto skupin přechází i do složky kulturní, poněvadž jak podnikatelská vrstva, tak lékaři nebo učitelé se velkou měrou účastnili rozvoje Chrudimi jakožto společenského a kulturního centra. K tomu přistupuje i další důležitý aspekt, kterým je „národnostní“ profil chrudimských Židů, tíhnoucích spontánně ke směru česko-židovského hnutí. „... V drtivé většině případů mluvili česky a ... sami se z české společnosti neměli tendenci vydělovat“ (s. 11). Jedním z dokladů jsou česko-hebrejské nebo české nápisy na chrudimském židovském hřbitově, ale i smíšené sňatky a účast na veřejném životě. Autor se pochopitelně zmiňuje též o náboženských poměrech komunity, která ani v poemancipační době nevytvořila vlastní židovskou obec a sledovala dál historickou příslušnost k Heřmanovu Městci (dalšímu významnému místu židovského osídlení ve východních Čechách) a měla značně liberální ráz. Ten potvrzovaly i náboženské spolky jako spolek pro židovskou bohoslužbu a Chevra kadiša.

Těžiště práce je v kapitole „Chrudimské domy vyprávějí...“, pro přehlednost rozdělené do čtyř subkapitol podle městských čtvrtí, s objekty řazenými podle popisných čísel. Autor lokalizuje jednotlivé domy, uvádí jejich obyvatele (rodiny, jednotlivce) s příslušnými životními daty, zaměstnáním a osudy včetně šoa, a doprovází tyto pasáže obrazovou dokumentací – vlastními fotografiemi současného stavu, záběry ze starých pohlednic nebo publikací, reklamními letáky apod. Jsou zde shromážděny, rozříděny a svědomitě sepsány všechny dostupné informace o těchto „zmizelých sousedech“ – a také o

„zmizelých domech“ v případě, že se z různých důvodů do současnosti nedochovaly. Tak tato kapitola představuje v podstatě encyklopedii židovského osídlení v Chrudimi, která svou živou formou významně doplňuje dosud publikované odborné studie i přehledy v regionální literatuře. Jako taková si zaslouží publikaci určitě na krajské nebo regionální úrovni.

Řada údajů o židovských obyvatelích Chrudimi potvrzuje jejich těsnou provázanost s židovským osídlením v okolních obcích, ať jde o rodinné vztahy, nebo profesní spojení. Autor práce mu věnoval závěrečnou kapitolu se stručnou faktografií pro dokreslení rázu tohoto osídlení, které po sobě zanechalo řadu zajímavých památek, ačkoliv skutečný život židovské komunity se v něm v poválečném období neobnovil. Zde autor vidí zajímavý námět pro další výzkum obdobný podrobnému zmapování města Chrudimi.

Předložená diplomová práce je založena především na terénním výzkumu, který dokládá i obsáhlá fotodokumentace (podle sdělení autora je v práci zařazena jen menší část), a doplněna informacemi z pramenů a literatury, které autor charakterizuje v Úvodu a uvádí pak v závěrečné bibliografii (s. 114-115). Mimo písemné zdroje využívá i svědectví pamětníků. Písemné zdroje zpracovává velmi svědomitě, poukazuje na rozdíly v údajích nebo na jejich nedostatečnost, i na možnost omylů nebo na náhodné shody v identifikaci osob. Osobní údaje v pramenech porovnává také s daty v náhrobních nápisech.

V Závěru (s. 98-99) diplomant konstatuje, že chrudimští Židé byli od počátku osídlení integrální součástí města (vlivem historických podmínek se nevytvořilo ghetto), podíleli se na vývoji města a jeho prosperitě a vyznačovali se českým národnostním smýšlením. Zkušenosti z výzkumu a výsledky své práce by hodlal využít v budoucnu dalším sledováním osudů rodin a jejich potomků žijících i mimo Českou republiku.

Závěrečné hodnocení:

Ke koncepci, metodě a výsledkům této diplomové práce nemám poznámky. Práce má požadované formální náležitosti – poznámkový aparát, seznam pramenů a literatury, abstrakt a klíčová slova, bibliografii, résumé v češtině a angličtině. Velmi vhodným a pro faktografii významným doplňkem jsou přílohy: 1) se jmenným seznamem osob pohřbených na chrudimském židovském hřbitově, 2) rejstřík osob podle místa jejich bydliště.

Při celkovém hodnocení diplomové práce Daniela Vaňka oceňuji jeho zaujetí a svědomitost při terénním výzkumu, při studiu pramenů a literatury i při konečném zpracování dokumentace. Bez výhrad doporučuji tuto práci k obhajobě a hodnotím ji jako výbornou.

V Praze dne 31. května 2012.

Doc.PhDr.Jiřina Šedinová, CSc.
Ústav Blízkého východu a Afriky FF UK